

Pest, september 30-án 1855.

A „Vasárnapi Ujság“ hetenként egyszer egy nagy negyedrévét iven jelenik meg. —
Előfizetési díj július—decemberig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz

küldve vagy postai úton a „Politikai újdonságokkal“ együtt csupán csak 3 ft pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság“ kiadó-hivatalához (egyetemutca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Báró Eötvös József.

Mint író és mint hazafi egyformán nagy ez általunk bemutatott férfi.

Nagy hazafinak kell annak lenni, ki olly helyzetben, minőbe báró Eötvöst rendelé a sors, az igénytelen magyar írói pályára szánja magát, és nagy írónak, ki a kevés előnnyel bíró pályán világhírt vivjon ki magának, elismerést nemzetének.

Eötvös a magyar irodalom első úttörői közé tartozik s a minő rangot most a magyar irodalomban elfoglal, az bizonyára bármely nemzet irodalmában elég magas volna, s ez eléggé bizonyítja, hogy mégis kell ezen a magyar nemzetnek valami szeretni valónak lenni; hogy nagy írói nem hagyják el, kikre nézve egy más nemzet irodalmához átszegődni olly kecsegtető volna.

Eötvös már huszonkét éves korában anynyi irodalmi érdemet szerze nevének, hogy a tudós társaság levelező tagjának választá.

Költészetének ifjú korában, mint lantos költő, különösen szép nyelv és mély érzelem által tűnt ki; versei közül az, mellyel elutaztakor honától vesz búcsut, visszsoraival (refrain) édes búsan hangzik most is az emlékezetben.

A külföld, mellyet beutazott, nem vonta el szerelmét hazájától, csak jobban megerő-

síté abban. Visszatérve utazásaiból, írta remek „Carthausi“ regényét, melly azóta negyedik kiadást igényel.

Ezt követte a „falu jegyzője“ nagy irány regénye, mellynek hatása rendülést okozott a nemzet társadalmi életében is. — Később egy nagyszerű historiai regénnyel lépett elő: „Magyarország 1514-ben“ a Dózsa lázadás korszakából. — Mindeütt az a szent törekvés, hogy a nép balsorsát felfedezve, azt önmagával és uraival kibékítse.

Ezen munkái több nyelvre lefordítva, mindenütt nagy tetszéssel találkoztak.

Mint politikai író is nevezetes helyet foglal el Eötvös. Legújabb nagy munkája a „XIX. század politikai eszméi“ igen sok becses új eszmét raknak mind a hazai, mind a külföldi politikusok asztalára. Bár felfognák azokat. Jelenleg a tudós társaság választá meg alelnökének.

A hirlapirodalomban és az országgyűléseken is köztiszteletet vívott ki Eötvös neve. És bírja azt mindenütt, a hol megjelent. Elmondani róla mindazon elismerést, mellyet valóban megérdemel, határos volna a hízkelkedéssel. — Elég legyen annyit mondanunk, hogy Eötvös a köz- és magányéletben, az irodalomban és a zöld asztalok mellett mindenütt és mindenkor azok sorába tartozott, a kiknek neve: „a jók java.“

Báró Eötvös József.

A pásztorlegény.

(Beszély.)

(Folytatás.)

Pár percz múlva Juliska maga után betette az ajtót. Jancsi pedig, magát egy fejjel magasabbnak érezve, ballagott haza felé, a keskeny utcán végig.

Mig az utca ajtóban az ártatlan pásztoróra tartott, bent a szobában más fajta jelenet adta elő magát. Bokros Mihály uram fontos szótlansággal járkált föl alá a sárga agyaggal padozott szobában; magas homloka, melly az idők jó voltából feje tetejénél is hátrább végződött, borsónyi vízceppeket izzadt, s ha élete párja kérdéseket intézett hozzá, azok közül csak tizedikre felelt, akkor is olyképen, hogy a felelet mindenre illet inkább, csak a kérdésre nem.

— Mihály! — szólott a türelmet vesztett nő, a kijavított köpönyeget a fogastra akasztva. — Mi bajod, mért vagy oly rosz kedvű?

— Rosz kedvű, mondád? — mosolygott Mihály gazda szánakozólag — látszik, hogy asszony vagy, asszony, ki csak a mondott szóból ért, de a gondolatokba nem lát, ehhez politika kell, azért több a férfi az asszonynál, mert politikája van.

— Politika! — Sohajtott Sára asszony, akaratlanul a mulakra gondolva.

— Csak sohajts, feleségem asszony, nagyon értem, mit jelent az efféle sohajtás; nemde, hogy férjed politikája elnyelte földedet, szőlődet, kertedet, pénzedet?

— Mihály, te méltatlan vagy — válaszolá a nő jósággal — illettelek-e valaha szemrehányásokkal?

— Nem, becsületemre, nem — ingatá fejét Bokros Mihály uram magába szállva, — pedig lett volna rá okod; de az idő, ez a legnagyobb politikus; még mindent jóvá tehet. Eddig az idő az én mesterem volt, most meg én leszek az időnek mestere, igen, és ebben fekszik az én politikám. Ma reggel mint egyszerű földművest láttál távozni, s estve egy előkelő műmester, egy eszmadia érkezett meg bennem.

— Hogyan, ismét folytatni akarod mesterségedet?

— Igen, folytatni akarom, ezt kívánja a politika. Csak képzeld, két vesszőkosárral vállamon, mint valami megterhelt öszvér, haza felé ballagtam a poros országuton, elégedetten, ha ugyan elégedettségnek lehet mondani azon vágy nélküliséget, mit a paraszt élet nyujthat; egyszer csak sebes kocszörgést hallok, s közben e szavakat: — Félre paraszt, mert elgázoltalak. — Félre ugrottam, nem félelemből, mert én nem szoktam megijedni a magam árnyékától, hanem félre ugrottam haragomban. — Bocsanat — szólalt hozzám az ispán, lovait hirtelen megállítva, — hát ön az, tisztelt Bokros Mihály uram, hát mióta jár a mesterseg mezitláb, lelkemre valami vad parasztnak hittem, kérem, üljön föl mellém, aztán ne nézzen rám úgy, mintha meg akarna enni, mentegetődzék, csak nem hiszi, hogy sérteni akartam volna, inkább kitépném a nyelvemet s az ebeknek dobnám. — Hallod-e mind ezeket anyjuk, és mit mondasz hozzá? Illy emberséges uri személyre aztán csak nem haragudhatik az ember, ha epéből nőtt is föl. Mit volt tennem, engedve a megtisztelésnek, a kocsira ültem, minek az a politikai következménye lett —

— Hogy félórával hamarébb haza értél — egészíté ki Sára asszony egykedvűen, kötényével az asztalt törölgetve.

— Nem csak — folytatá Bokros uram — hanem megtanultam becsülni saját értékeimet. Hát parasztnak születtem-e én, nincs e tisztességes mesterségem? a ki urnak termett, legyen ur; vagy nem viselnek már eszmadát az emberek? E gondolatoknak agyamban kikelni, s éretté nőni, pillanat műve volt. Avagy, hibázik-e valami mesterségem megkezdéséhez?

— Nem hibázik semmi, csak bőr.

— Igen, a bőr — folytatá a mester, homlokát ránczolva — de ezt is pótolja az ész, a politika. Azt mondják, a szerencse egy szeszélyes valami, melly mindenkit fölkeres legalább egyszer életében. Nálam ma köszöntött be, meg is fogtam, üstökénél fogva.

— De hát miből áll az a nagy szerencse — kérdé Sára asszony — mellyet, a mint mondosd, a markodban tartasz?

— Asszony, szerencsének tartod-e te azt, ha azt mondom, hogy az ispán megalkudott velem az idei termésre száz jó forintért, mennyit tudniillik az egész szőlő sem ér.

— Mihály, Mihály! — ingatá fejét Sára asszony feddőleg — és te elfogadtad?

— Nem, anyjuk, mert én is keresztény vagyok; uzsorásnak kellene lennem, ha illy alkura lépnék. Hanem elzálogítam kilenczven esztendőre ötszáz forintért. Ez által kettőt értem el; először, nem idegenitém el örökre a mi a tied, másodsor, mert nem adtam el oly árért, mellynek felét sem éri meg. Ez politika.

— Félek, hogy az ispánnak mellék célja is lesz. — Jegyzé meg a nő szomoruan. — S drága ráadást kíván az alkuhoz.

— Lehet — válaszolá Bokros uram nyomatékos hangon — Juliska szépnek tetszik előtte.

— Vaknak kellene lennie, ha leányomat szépnek nem tartaná, de azért nem szeretném, ha a szeméit rá vetné.

— Bizony, anyjuk, pedig én nem állok érte jót. Ez azonban nem lenne épen nagy szerencsétlenség.

— Azt Juliskától kellene kérdeni.

— De majd meg is kérde azt az ispán, annak idejében.

— Aztán félig meddig nem ígértük-e már oda Sugár Jancsinak, ki szinte tudna mit a tejbe aprítani?

— Jó jó, de lásd, az ispán inkább hozzánk való. A minő a zsák olyan legyen a folt. Vagy gyalázatot akarnál-e hozni köpönyegemre, melly czéhbéli mesterembert illet. Végre, mindezeket nem tekintve, az ispán egyik zsebéből is nem fizetne-e ki mit tom én hány Jancsit? Asszony, mind ehhez ész kell és politika. Jancsi kevesebb egy parasztnál, gulyás ember fia.

— Én pedig — válaszolá Sára asszony nem tágitva — egyetlen leányomnak boldogságot kívánok, mit sem az ispán sem pénze nem adhat.

— Anyjuk, — válaszolá Bokros uram neheztelődve — én sem tartom gyermekemet portékának, bár ez rosz politika, de úgy van. Azonban ha Isten úgy végezte, hogy ispánné legyen, pedig úgy végezte, remélem a jó Istennel nem szállsz érte pörbe.

Sára asszony tapasztalásból tudván, hogy Bokros uram az utolsó szót mindig magának tartá fön, jónak látta ez okból tovább nem füzni a vitatkozást, mellyből a rövidebbet csak ő huzta volna, s az anyai sziv egész féltékenységével szólítá Juliskát.

Kis idő múlva magasán csapkodó lángokkal ropogott a keskeny konyhapadkán meggyújtott venyege, s míg Juliska álmódott boldogsága édes érzetében kedvvel, dudolva készíté a szegényes vacsorát, Bokros Mihály uram tollasodott reménye gyors szárnyain kalandozott át heted hét országban a véletlenül hajlékába bekopogott szerencse istenasszonyához. Mindketten boldogok voltak, szerencse, hogy egyik sem tudott a másikéről semmit. Egyedül az anya állott örömtelen, szomorú intőjeleként a mulandóságnak.

Másnap már korán reggel ünnepiesen neki öltözött járókelők ögyelgének a fölseprett utcákon, bámész szemlélődés közt dicsérő vagy gunyoló észrevételeket téve a házak- s kerítésekre tűzött kásavirágú bodza s tölgy ágakon lengő valódi vagy szines papirosból metszett szalagok s változatosan fölaggatott selyem kendők fölött. Pünkösöd napja volt. Juliska a kerítést gazdagon beárnyaló jászmin tövében elnyuló új hajtásu puha gyepágyon ült. Kék barkáju harisnyába szoritott kis lábait új szalaggal csokrozott testszin papucs födé. A gyenge piros arc s tömött fekete haj gyönyörű öszhangzásban állott tüzzel égő bogár szeméivel, mellyek kimondhatlan bájjal tétováztak az ujjai közt tartott piros rózsaszálon. Andalgásából a benyitott utcaajtó zöreje rázá föl. Arcza lángba borult, szive erősen dobogott, s remegett, mint a nyárfalevél, midőn Sugár Jancsit s annak öszbecsavarodott apját, komoly képpel, ünnepiesen öltözve a köszöböt általlépni látta.

A mint Jancsi Juliskát megpillantá, a helyett, hogy apját tovább követte volna, egyet fordult a pitar ajtóban; lábai akaratlanul a kedvesen meglepett leány felé vitték. Juliska szeretett volna eléje futni, de lábai nem bírták.

— Jó reggelt, Juliska. — Köszönt Jancsi, arcán az öröm szelid kifejezésével.

— Isten hozott, Jancsi. — Fogadja el a köszöntést Juliska csaknem siró hangon.

Hogy történt, hogy nem, néhány percz múlva szépen egymás mellett ültek a gyepágyon, — Juliska, és a pásztor legény.

Jancsi soha sem tetszett még a leány előtt olly szépnek, mint e pillanatban. A fehér fűrtökkel hullámzó csúvált irhás suba, széles selyem szalaggal szegett pörge kalap, apró gombokkal kétszeresen megrakott csinos atlasz mellény, a legényesen meghuzott sarkantyus uj kordovány csizmák, mind megannyi figyelmet ébresztő mellék dolgok voltak, mellyek a szép növésű legényt Juliska szemeiben páratlaná tették. Sugár Jancsit nem ok nélkül tartották a faluban elsőnek, s méltán megállt rajta minden szem, ha végig ment az utcán.

A legény és a leány hosszasan szótalanul ültek egymás mellett. Mennyi öröm, mennyi boldogság volt ezen néma együtt-létben.

— Juliska, te ma olly szótalan vagy. — Szakasztá meg a hallgatást Jancsi.

— Mint te — válaszolá a leány szeliden.

— Az más, ha én gondolkozó vagyok, annak oka van.

— Talán neked is rossz álmaid voltak?

— Nem. — Felele Jancsi röviden s örömtől ragyogó szeméit a leányra függeszté.

— Oh, nekem igen rossz álmaim voltak.

— Istenem, hát az angyalok is álmodhatnak rosszat?

— Jancsi, te úgy beszélsz, mint egy pogány. — Válaszolá Juliska, szeméit lesütve.

— Majd megtéritesz Juliska; hanem hát mond el, mit álmodtál, mert az álom, mit az ember Pünkösöd éjjelén álmodik, jelentőséggel bír.

— Elmondom, aztán neved ki, én magam is nevetem, hiszen csak álom volt. Egy virágos völgyben jártam, csöndes este volt, a leáldozó nap reszkető sugárai megaranyozták a mezőt, a virágokat, a fák leveleit, olly különös volt minden, szellő nem fujt, a patak folyása megállott, a madarak megszűntek csevegni; azt hittem, az angyalok országában vagyok. Ibolyából koszorút kötöttem, s a virágfűzér ölemben galambbá változott, tolla fehér volt, mint a hó, de olly félenken simult hozzám, hogy szinte megrettentem. A szelid fény egyszer csak átláthatlan komor szürkületbe ment át, kigyók sziszegtek, varjuk károgtak körülöttem. A magasban egy tányér alakú fekete felhő kerekedett; s ezer meg ezer kísérteti alakot véve, ereszkedett lejjebb. A galamb kirepült kezemből; a felhőből egy kánya bontakozott ki, s a halálmadár rémes huhogásával üldözte mindenütt, galambomat megmenteni akarva, hegyen völgyön futottam utána. Eltűnt örökre, én egy meredek szikla csucsán álltam, alattam felhők usztak, mellyekben villámok égtek, s a megmérhetetlen mélységben jégeső zuhogott. A vakító sötétségen pillanatra átfutó villám fényénél téged láttalak közeledni, neveden szólítalak, te nem feleltél, a szikla inogott alattam, oh, ez iszonyu volt, a mint fölébredtem, a halál verejtékét érzem homlokomon.

— Álmod hazug volt Juliska. — fogá meg a leány kezét Jancsi — én megmentettelek volna, te vagy a hibás, mért ébredtél föl; — s e szavaknál reszkető kezei egy karika gyűrűt vontak a leány ujjára.

— Jancsi, ez a gyűrű? — Kérdé Juliska alig érthető tört hangon.

— Jegygyűrű.

— Jancsi — zokogott a leány, többet nem tudott szólni. Fejét a legény keblére hajlítá s ott sirt sokáig.

Ott sirt volna még tovább is, ha az öreg Sugár, Jancsit nem szólítja.

— Menjünk, fiam.

— Menjünk? — tekintett apjára Jancsi kérdőleg, csaknem kövé válva; — de hát hova menjünk?

— Haza, honnét jöttünk. — Válaszolá az apa fojtott indulattal.

Jancsi örömet tetézett volna kérdést kérdésre, de apjának arca olly komor, olly hideg volt, hogy nem merté kérdezni, s szótlanul követte.

Az egész uton hallgattak.

— Apám — szólott Jancsi szomorú elöérzettel, a mint haza értek — kosarat adtak?

— Kosarat.

Egy ideig némán állottak szemközt egymással az apa és fiu?

— Kosarat adtak nekem! — monda kis szünet után Jancsi szívmetező fájdalommal. — Hát nem vagyok én eléggé becsületés ember, hogy a leányt tölem megtagadják?

— Azt nem is mondták, hogy nem.

— De hát mit mondtak?

— Hogy Juliska még fiatal.

— Fiatal, hát nem vagyok-e én is fiatal? hisz ez csak ürügy, elutasító levél a kosárhoz.

— Én is azt tartom. Meglehet, elkéstünk.

— Nem — tevő utána Jancsi gondolkozólag, — én már hónapok óta szeretem Juliskát, s szülői annyira kedveztek, hogy alig találták helyemet, ha hozzájuk vetődtem.

— Vagy kiűtött a nyeregből valaki; — szüré a boszus öreg fogai közt a szót — mert a fehérceled ollyan mint az áprilisi idő, minden órában változik.

— Gyanum valósult — szoritá homlokára Jancsi mind a két tenyerét, mintha a fejét égető szégyent akarta volna elfojtani, — lány hüség, szerelem, jó éjszakát!

A falu végén, a többi házaktól csaknem egészen elkülönözött viskóban lakott egy vén asszony, kerülte őt minden jó keresztény, mint afféle bűbajost, ki, a pór nép hite szerint, az ördöggel czimborál. A vén asszony földszintes ablakában, perczező avas zsírral töltött méces virrasztott pisla világával. Éjfél kiáltott az éjjeli őr, midőn Macskás Panna mindig nyitva álló vityillójába egy köpenybe burkolt idegen lépett be.

— Ej ej, ispán uram? — vigyorgott a banya vendégét fölismerve. — Ugyan mi szél hajtá ide?

Felelet helyett a vendég gondosan körülnézett.

— Oh, ne tartson semmit — bátorítá a vén asszony — illy órában, jó lélek nem mer erre csak közelíteni is, biztosabban érezheti magát nálam, mint a templom kriptájában.

— Mi hajtott ide, Panna asszony? a szerelem szele.

— Oh, lelkem, vén esont vagyok én már arra, hogy az ilyetén bolondságoknak a fületem megnyissam.

— Inkább hallják azok, nemde, a tallérok csengését? válaszolá a vendég zsebet tréfásan megrázva.

— Okos embernek a beszéde is okos. De hát mivel szolgáljak, hogy azoknak a talléroknak színét megláthassam?

— Panna asszony, házasodni akarok.

— Értem, hja, előbb utóbb elkell járni az embernek egyszer a bolondját, hát most már csak szemelni kellene?

— Szemeltem én már magamnak, csak hogy a dolognak egy kis bökkenője van.

— Más szóval, a leány is szemelt már valakit magának.

— Most az a kérdés, hajlandó volna-e Panna asszony velem szövetkezni?

— Jó pénzért két kézzel; na reggelig majd gondolok valamit.

— Köszönöm, a gondolkozást én nem bizom másra.

— Ugy hát én csak ötödik kerék lennék a kocsiban?

— Nem ugy néne, nekem egy rágalmozó nyelvre van szükségem, ollyan nyelvre, mint Macskás Pannáé, no, nem megtiszteltetés ez?

— Oh, lelkem, a mi azt illeti, csak bizza rám magát, az én nyelvem már hetven év óta van gyakorlatában e szép mesterségnek.

— Hallgassa meg tervemet: Bokros Mihály hiu, tudákos, politikáló kikopott mesterember, ezt behálózni nem sok bajba kerül; nagyobb munkát ad Juliska fejét elszédíteni, s szeretett Sugár Jancsiját az utból eltávolítani.

— Bizony, lelkem ispán uram, nem tudom én, lesz-e belőle valami vagy semmi; nagy fába vágja a fejszét, ki Jancsival összeköt.

— Mindennek van módja — válaszolá az ispán gondolkozva — az apát olly költekezésbe bonyolítom, hogy csak azon veszi

magát észre, hogy nem maradt egyebe leányánál, mely utolsó fundusát szükségképen el kell adnia a szó szoros értelmében.

— Igen — pislogott a banya kételkedőleg — de hátha több vevő is lesz rá?

— Egyedül Sugár Jancsától lehetne tartanom, csak hogy üres kézzel ez is hiába menne a vásárra; pedig ha számításaim nem csalnak, Jancsi ma holnap szegényebbé lesz a templom egerénél. Ez mind az én dolgom.

— Hát nekem mi marad, ha ispán uram mindent maga végez?

— A rágalmazás.

— Nagyon szép, nagyon helyes, — bólintott a vén asszony fejével — Julcsát összekötöm az ispánnal, Jancsit összekötöm . . . . kivel is kötöm csak össze? oh, majd összekötöm én ezt is valakivel, s olly féltékenynyé teendém, hogy megbolondul bcle. Szegény, jó fiu, csak hogy sokat tart magáról, s nagyon csiklandós becsület dolgában, szakasztott apja, aztán minő szilaj! bárány hozzá képest a legszilajabb csikó. Csak egyszer lássa ispán uramat a háznál megfordulni, úgy a faképnél felejtí a leányt, mintha soh' sem látta volna. De bezzeg, nem egy könnyen fog Julcsa tágítani.

— Majd tágít, ha másnak ismerendi Jancsit, mint a kinek hitte; mert ha még úgy hitte is, az alásülyedt tolvaj iránt meghidegszik szíve, s legfőlebb sajnálja.

— Csak hogy tolvaj nem lesz soha, nem olyan fán termett az; pedig szokás mondás: a gyümölcs nem esik messze a fájától.

— Nem is állítom én, hogy tolvaj lesz, hanem annak fog látszani, mi szerintem egyre megy.

— Ispán uramtól én sokat tanulhatok.

— Mint mondám, Panna asszony — folytatá az ispán ördögi nyugalommal — Jancsit szegényynyé kell tenni, s hozzá még . . . látszólag tolvajjá.

— Ezt mind értem, de azt nem értem, hogyan?

— Panna asszony, — felelé az ispán a kérdésre kérdőleg, — nem tudná megmondani, mellyik határban fekszik Sugár Ferencz földje?

— Földje nincs, de van vagy harmincz darab heverő marhája, mi nem csekély gazdaság.

— Tehát egész vagyona ingóságból áll, az ingónak pedig könnyen lába támad.

— Ispán uram, lelkem, nem magyarázná ki magát érte-többen, mert az ilyen vén bőrnek már nehéz a feje, s ispán uram terve olly mélységes, hogy átlátni munkát adna magának az ördög anyjának.

— Még nincs itt az ideje jó asszony, ez uttal maradjunk csak a kezdetnél, a rágalmazásnál.

— Mi is lesz aztán a bérem — kérdezé a banya szemét hunyorgatva — mert hiában szóból ért az ember

— Itt van előpénzül négy tallér — felelé az ispán a tallérokot csendesen, egyenként a banya markába olvasva, — ha Juliskát magamévá tehetem, még százat adok hozzá. Megáll az alku?

Szabó Márton.

(Folytatjuk.)

A nagy világ népei.

Népismei tanulmányok.

III.

A mongolok. — Első fellépte — hazájuk — kormányalak — viselet — lakhely — törvények.

Az emberi nem főfajai között kiterjedésre, korra és számra nézve méltán első helyre sorolandók a mongolfajú népek, melyek az emberi nem közel felét teszik, s mellyekhez a tulajdonképi mongol nemzetet kívül a csineket, japanok s több apró törzsek is számíttatnak. Mint igen számos faj a miveltség igen különböző fokán álló népekből áll, mellyek között a csin és japani miveltsége az európai miveltséggel versenyez, míg a tungus, jakut grönlandi a polgárisulás legalacsonyabb fokán áll. Lásuk e faj nevezeteseb nemzeteit egyenkint.

A mongolok, vagy mint gyakran egyik törzsüktől vagy velük szövetséges nemzetségtől neveztetnek a *tatórok*, a mongolfajú nemzetek leghiresebbje. — Nem mintha miveltségük, kereskedelmük vagy iparuk miatt előkelő helyet érdemelnének, hanem mert duló kalandjaik által egy időben a fél világot rémülésben tarták. — Mint baromtenyésztő vándor nép eleinte szomszédjaikat a csineket pusztíták, midőn azonban ezek dulásaiknak egy óriási fal építése által véget vetettek, a tizenharmadik század első felében egy rendkívüli férfiu *Temu csin* kán vezénylete alatt számlálhatlan rajokban az akkor ismert polgárisult világra rontottak, azt végpusztulással fenyegetvén. — E néptenger egyik hulláma *Temu csin* unokája *Bátu* kán alatt hazánkat is elborítá, s az óta a tatárnév, melly alatt a mongolok hazánkban ismeretesek, véres betűkkel van a magyar nemzet emlékébe vésvé. — Az óriás mongol birodalom azonban, melly *Temucsin* alatt Szibéria dermedő sivatagaitól a Ganges paradicsomszerű völgyeihez, a csin faltól az adriai-tengerig terjedett, mint minden rabláson alapult birodalom rövid idő alatt össze-rokadott; s most a hajdan olly hatalmas és rettegett mongol nemzet ismét ősi lakhelyeit belső Ázsia hegyi rónáit *Sungár* folyótól a *Balkár* taváig, Szibériától le *Thibet* hegyláncolataig lakja s bár száma milliókra terjed, szomszédjaira veszélyes lenni megszűnt. — A nagyszerű pusztaságokon városok, falvak, utak vagy a szántás vetés nyomait hiába keresnök, a mongol minden fáradsággal járó munkától idegen s maiglan, mint ezredévek előtt, nyájaival, sátraival egyik legelőről a másikra vándorol.

Szomszédjaiktól, mind nyelvre, mind testalkatra különbözők, széles homlok, lapos orr, mélyen fekvő apró de éles szem, kiálló arczsontok, ritka szakál, rövid nyak, zömök termet s a folytonos nyargalástól görbült czombok jellemzik a mongol népet, melly bár európai nézet szerint szépnek ugyan nem mondható, de távol sem bir olly rémitő ördögies külsővel, mint milyennek a középkor krónikái festik, sőt vannak főleg nejeik között valódi szépségek, kik sugár öztermet, finom, élénk szinezetű arc, holló fürtjeik és nyájasan csillogó barna szemekkel bármilyen európai szépséggel kiállanak a versenyt.

A mongol föld, részben az orosz, részben a csina birodalomhoz tartozik, *aimakok* vagyis országokra, ezek népessége ismét *chosue* dandárok-, *dsalane* ezredek- és *somunere* századokra oszlik. — Az egész államszerkezet katonai, a kormányalak nemzetgyűlések által korlátolt örökös királyság.

A mongolok, mint egyszerű pásztorok között, kik semmi állandó telepekkel nem bírnak, művészet és tudomány — ugymond *Berghaus* — nem igen kelendő, sőt a kézművek is csak a legegyszerűbb szükségek fedezésére szoritkoznak. — A csekély fényűzés czikkeit tevékért, juhokért szomszédjaiktól cserélik be.

Minden miveletlenségük daczára e rettegett hódítók általában szelid, vendégszerető barátságos és őszinte nép. Viseletük egyszerű, s rendszerint hosszú kék vagy veres pamutszövetből készült s télen szőremmel prémelt s juhbőrrel bélelt kabát, rézcsatos szij övedzi derekukat, mellyről kard és aczélkoha lógg. Fővegük nyáron tarka selyemből, télen nyuszt vagy báránybőrből készül, lábbelijök veres bagaria csizma. — Vezérek viselete, mellyek egyikét ábrázolja képünk, a köznéphez hasonló, csak hogy finomabb kelmét s réz helyett ezüstöt használnak. — A nők ruházata a férfiakéhoz hasonló, csak hogy hajzatukat két fonatban viselik s kláris gyöngyökkel s tarka szalagokkal felpiperezik.

A mongol télen nyáron sátorban (ger) lakik, mellynek nyílása mindig délnek van fordítva. — A sátor jobb oldalán a nők, balján a férfiak telepednek, a sátor közepén emelkedik a tűzhely, melly körül pakróczok, a gazdagoknál drága persa szőnyegek vannak kiterítve. — Az ajtóval szemközt a családi bálványok vannak felállítva, mellyek nagy tiszteletben tartatnak.

Eledelük tej, túró, sajt, hust csak ritkán, ekkor is leginkább ürü s vad disznóhust sütnék. — A pusztákon jó viznek szüke lévén, leginkább gyenge theát isznak, néha béha birka s lótejéből készült pálinkát *Ayrakot*, midőn ez aztán fejükbe száll, kedélyük felvidul, csalfa élecek, tréfás danák s képzeletdús mesék ömlenek ajkaikról. Akkor ragadják a három huru *balalajkát* s

ennek egyhangu zengzeténél énekelnek hőstettek-, vadász- és szerelmi kalandjaikról. — Vadászat, löversenyek s czéllövészek egyedüli multságuk, a tánczot nevérol sem ismerik.

A házias élet igen tiszta, bár többnejűség divatoz; a legidősbő nő a háziasszony, kinek a férj kivételével, az egész háznép engedelmességgel tartozik. Ha a fiatal mongol nőül, külön sátozt kap, hova nejével, kinek hozománya nyájából áll, vonul, ekkor aztán *gerte*-házasnak nevezik. — Az ifju házások szülei közelében szoktak sátozt ütni s a szülők s gyermekek közötti szeretet s vonzalom példás.

A mongol jellem árnyoldalait képezi tudatlanság, szerfeletti gondatlanság és restség. — Halottjaikat néha eltemetik, néha elégetik, néha azonban megelik, hogy a vadállatok által felfalattják. — Elhunytjaik emlékét 49 napig ülik meg, melly idő alatt lelkük javára a szentkönyveket olvassák. — Vallásuk Buddhahit, deszámosan igazi bálványimádók, kik leginkább agonosz lelkektől, az ördögök seregétől félnek s hogy rossz indulatukat megkérleljék, bálványaiknak böven áldoznak. — *Papjaik* haszontalan szemfényvesztők, kik mindazáltal nagy tiszteletben állanak s dúsan fizettetnek.

Régi szokásokon kívül saját fejedelmeik által az országgyűléseken hozott törvényeik vannak. — Büntető törvényeik szigorúak, úgy hogy rablás vagy onkolobzással s nehéz munkával, emberölés, lótolvajlás halállal büntetettik. — A házasságtörő férj darabokra koczoltatik, a nő megfojtatik. — De büntettek náluk ritka kivételt képeznek, úgy hogy durvaságukhoz képest egyszerű, de tiszta s romlatlan erkölcsüeknek mondhatók.

Dr. Hegedűs.

Tormafölde es a sárkányjárás.

(Helynevek magyarázója s népmonda.)

Zalamegyének nyugoti részén a Mura folyó mellett Alsó-Lendvától egészen Letenyéig elvonuló hegyláncz oldalait a 16-dik század derekán több várak ékesíték, mellyek a török seregeknek horvátországból beütéseik ellen védhelyül építették; ezen védhelyek vagyis védvárak közt nevezetesek valának tormaföldi vár, Szemenyevár és az Ördög-barlangja vagy lyukj (Istvánffy Miklós szerint: Diaboli lucus), melly utóbbinak helyén a mostani Rátka helység áll; monda szerint ezen ördög-barlangjában 1587- és 1600-ik években tömörök török és tatárelvesztett.

Ez alkalommal a tormaföldi várról szándokom emlékezni. Tormafölde falu a regényes Kerka völgyben *Szécsi-sziget* és Dobri közt fekszik, keletről egy, egész Pákáig felvonuló hegyláncz védi, ezen hegylánczból a falu felső végén egy magas domb nyulik ki, mellyen monda szerint régi időkben a vár állott. Ezen várnak birtokosa Torma nevezetű ur volt s így birtokát, melly a Kerka folyó mellett egész határt képezett Torma-földjének neveztek el. Tormának igen szép leánya volt: Jolán, gyönyörű aransárga haja és lángoló kék szemei képesek valának bármelly ifjunak szerelmét is lebilincselni, azonban Jolánt igen nagy átok terhelé, anyja, ki viselős korában csak azt kérte az ég urától, hogy fiut adjon neki, születendő leányát előre, mielőtt született volna, megátkozá s megfogadta, hogy ha leányt szül, ezt a sárkánynak veti ki. Szerencsétlenségére csakugyan leánya született Jolán; az anya, eszébe jutván elhamarkodott átka,

szörnyet halt. A kora árvaságra jutott s elátkozott szegény kis Jolán csak magányosan futkosott ide s tova a vár tövétől hosszan egészen le a Kerka vizéig elterülő kertben; egyszer sok futkosás után elfáradva egy nyilásnál, melly titkos s rejtett utakon a vár alá s innen fel a termekbe vezetett, elaludt, s mikor felébredt, azt vette észre, hogy ölében egy förtelmes sárkány feje nyugszik. Jolán megijedt, elfutott s esetét dajkájának elbeszélte, ki miután az anyának átkát tudta, ez esetben annak borzasztó beteljesedését látta. Bár hova ment ezentul Jolán, a vár alatt lakó sárkány mindenkor kileste, később már nem is félt tőle, sőt a várban is már csak megszokott házi ebként tekintették. — Azonban ki tudja, mi volt Jolán részére a csillagokban megírva? egyszer csak hire jött, hogy a török seregek jönnek a várat ostromolni, a hirt valóság is követé, mert néhány nap mulva a nagy kiterjedésű kerka-völgyi sík téreken már janicsárok uték fel sátraikat, tul pedig a lovasok futtaták karcsu ménjeiket. A vártoronyban egyetlen egy harang volt csak, ezt Torma maga önteté, az érez közé hang kedvéért igen sok aranyat kevertetett, miért is a haragnak igen nagy értéke volt, ezt akará a törököktől megmenteni s azon gondolatra jött, hogy azt leveteti s a Kerkába süllyeszti, azonban a harang egyszerre magától kongni kezdett, s e hangra a tömérdek számú török seregek körülvették a várat. A várbeliek azon hiszemből voltak, hogy az isteni gondviseléstől jött a harang kongása, hogy ezáltal a törökök a várból kitérésre jelt vélvén, résen álljanak s a várat ostromolni kezdjék és sikeres ostrom esetében Jolánt a sárkánytól megmentésék. A vár körülvétele alkalmával pillantotta meg a török aga Jolánnak gyönyörű arcát, s e pillanat elég volt arra, hogy az aga halálosan beleszeressen Jolánba. Előkészületek az ostromra erősen tétettek a török sereg részéről, mielőtt azonban az ostrom elkezdődött volna, Tormának azt izente az aga, hogy ha leányát kiadja, úgy az ostrommal felhagy és minden seregét visszavonja Kanizsa alá; Torma jobban féltette drága harangját és életét, mint leányát, oda is ígérte, mit a sárkány megtudván Jolánt az ígéretre következő éjen a Kerkába vitte, másnapon Torma ígétét nem teljesithetvén, várát a török seregek feldúlták akkép, hogy a benvoltakat mind eltemették a romok, s midőn már kő kövön nem maradt, oda ült az aga egy összehányt kőhalom te-

Mongol vezér.

tejébe, s az elveszettnek gondolt gyönyörű Jolán emlékére könnyet törölt ki szeméből. Eltávozott ezután e vidékről a török sereg, viharkint vonulva végig, merre csak járt s elsöpörve mindent, mit utjában lelt. Jolán el is vészett, még azon éjen, mikor a sárkány a várból kilopta, a Kerka vizébe fult. Sokáig járt még a sárkány a romokhoz, utja, mellyet a vidékbeliek „Sárkányjárásnak“ neveznek, maig is látható, ez a nevezett várdombtól levonul egészen a Kerka vizéig, szélessége 3, hossza pedig 15 ölnyi lehet; minden évben felszántatik és bevettetik; reá ismerhet mindenki, mert mihelyest kikel a vetemény, legyen az bármilyen, már elsárgul s nem bír magosra nőni; minden természetesen csak rege; hanem ez még is furcsa játéka a természetnek, mert bármilyen szorgalommal mivellettik is ezen sárkányjárásnak nevezett földdarab, soha sincs rajta jó termés. — A váromokból később egyház építették épen a vár helyére, azon

ban néhány év múlva a törökök ott ismét megjelenván, a templomot lerombolták és jobb építő anyagaiból lakházakat építettek, csupán csak a csonka-tornyot hagyván meg. — Sokáig is tanyáztak itt a törökök a 17-ik század elején, még most is élnek Tormaföldén, kik a törökök által épített lak romjaira emlékeznek, s vannak még Tormaföldén, kik pásztorfiu korokban a vihar és eső elől a csonka-torony alatt találtak menedéket, most azonban mind a várnak, mind az egyháznak csak mohlepte pusztaság helye látszik, mert az omladék-falakkól az urodalom Szécsi szigeten családlatot építettett. — A vár-harang hagyomány szerint a templom lerombolásakor a Kerka vizébe rejtették el s maig is ott van, a másik harang az egyház tornyából pedig Szécsi szigeten, a harmadik végre Tormaföldén van.

Egyházasküki Dervarics Kálmán.

A rugmégza.

(Gummi elasticum vagy Kautsuk.)

Alig tudnánk felmutatni még egy cikket, melly annyira évekig mellőzve, rövid időn — alig tíz év alatt — olly fontosságra emelkedett volna, mint a rugmégza, hogy ma, sokoldalú használhatósága miatt, egyik legbecsesebb anyaga az iparnak s rövid időn versenytársa leendő a vas-, bőr-, vászon-, posztó-, papír-, halcsontnak stb. sőt a szerszámfának is. Mert a párisi műkiállításokon láthatók cipők olly apró lyukacsokkal borítva, miket csak göresön lehet észrevenni, s mellyek kicsik arra, hogy a víz rajtuk behatolhasson, de elég nagyok a láb kigőzölgésének kifelé vezetésére; vízhatlan szőnyegek, a falaknak bevonására kívül, falragasz helyett; mindennemű ruhadarabok, csónokok, hidacsok, földabroszok, sátrak, buváröltönyök, uszövek, képeretek, butorok; hintókat tartó rugók; csapok hordóra, gombok, vízkanták, kardhüvelyek, puskaagyak, különféle géprészek, fésűk; hosszú szálak, válkészítők számára halcsont helyett; szemüvegek foglalatjai; nap- és esernyők, sétabotok, késnyelek és mindennemű ékszerek, szekrények, zsinórok, sallangok, könyvtáblák stb. stb. és ez előszámláltak mind rugmégzából készítve. — A párisit megelőzőt londoni műkiállításokon pedig fűrdőkádak, vánkások, szőrpárnák (Matratze); sinek, kosikerekekre; gázcsövek, asztalterítékek, ajtórugók stb. stb. is voltak kiállítva, mind rugmégzából.

A rugmégza csak a 18-ik század elején lett ismeretes Európában, hová mint különös nevezetességet Délamerikából hozták, közönségesen palaczk-, madár- vagy egyéb különös alakokba öntve. Csak annyit tudtak róla, hogy a növényországból kerül elő. Azonban 1735-ben, a francia akadémia egy küldöttsége tudományos czélból Délamerikába tett kirándulása alkalmával, a rugmégza sajátos készítésének is nyomára jött.

Amerika beköltözött lakosai Brasiliában a benszülöttektől látták, hogy azok egy fának, — mellyet *hevé*-nek hítták — kicsorgó levéből elpárologtatás útján mintákba önthető s különfélealakú alakítható tisztanemű anyagot nyernek, mellyből vízhatlan csizmákat, bűzös ugyan, de szép fényvel és sokáig égő fáklyákat, sőt Quito lakói vászonnemű kelmét is készítenek. A beköltözöttek hasznukra fordíták a felfedezést s a rugmégza általuk a kereskedésbe jött.

Később a forró öv alatt számos fákot találtak, mellyek rugmégzát adó nedvet ömlesztettek. Ilyenek Délamerikában a *Jatropha elastica*, a *Siphonia elastica*, Keletindianában a *Ficus elastica* és Javában a fűgefű több neme, Madagaskarban a *Vehia gumifera*, Ázsiában a *Ficus indica* és *Artocarpus integrifolia*, továbbá az ind szigettengeren az *Urceola elastica*, egy óriási indanövény, lecsapolás után évenként 50—60 fontot ad; ebből kerül a fehér rugmégza.

Mindezen s egyéb itt elő nem sorolható forróvívi növények, ha megsértetnek, tejszerű nedvet bocsátanak magukból, mint nálunk a mák, ebtej stb. E nedv, mint a tej is, két anyagrészből áll, u. m. vizes folyadékból és az ebben uszkáló feloldhatatlan golyócskákból. E golyócskák, mint a tejszál, lassankint főlészálnak, a felületen tejfelt képeznek. E tejfelt aztán leszedik, cserépmintára kenik, tűznél megszáritják, azután megint kennek rá, s így folytatják tovább, míg a rugmégza kívánt vastagságu nem

lesz, mikor is már a mintát egészen beborítja. Most a bennlevő cserépmintát összetörik, darabjait belőle kiszedik. E cserépmintákul az előtt kis korsócskákat használtak, azért jött a rugmégza legtöbbszörre korsó- és palaczkalakban hozzánk. Amerikában az indiánok e módon készítenek abból cipőket csizmákat. A fákot az esőzés ideje alatt vagdalják meg, mikor is azok legnedvedusabbak, s a kicsorgó nedvet árkokba gyűjtik. Az indiánok a rugmégzát kautsuknak hívják, melly nevét a francziák is megtartották (caoutchouc).

Midőn a múlt század elején a rugmégza Európában ismeretessé lön, csak az irónvonaloknak papírról letörlésére használták. Később azon tulajdonánál fogva, hogy minden eddig ismert anyagok közt legruganyosabb, az iskolás gyerekek, kik leginkább használták, szálakra metélve, labdát gombolyítottak belőle. Csak ez előtt 15 évvel kezdék nagyobb figyelemre méltatni; már szövetek közé alkalmazák, hogy azokat ruganyossá tegyék. Legelőbb elterjedtek e szövetek közül a ruganyos nadrágfélék.

Amerikából a rugmégza igen tisztátlan minőségben, növényrészekkel, porral keverten érkezik Európába. Hogy ez idegen részeket megtisztítsák, tisztító gépeken eresztik át kétszer. Először a gép fogas hengerével megrágja, szétmarczangolja azt, a közbe omló víz pedig mind az idegen részeket kimossa, mind pedig megakadályozza, hogy a rugmégza a dörzsölés alatt átmelegüljön. A második áteresztéskor nem omlik közbe víz, azért a szétmarczangolt állapotban levő rugmégza a dörzsölés melegtől átlágyulván egy tömegbe áll össze újra, mikor aztán különféle mintákban erősen kisajtolják.

Az illy tiszta rugmégzát különféle használatra kezdék alkalmazni. Mintegy tíz évvel ez előtt *Makintosh* terpentinszeszben (naphta) felolvasztá, vászonra kente, mi által a vászon vízhatlan lett, s belőle az ugynevezett makintosh-köpenyeket készíték, mellyek csak kamar nagy forgalomba jöttek.

De e köpenyeken tapasztalták, hogy a rugmégza a víz fagyponthoz hasonló fokú hidegben elveszti ruganyosságát. A francziák azonnal kísérletet tettek. A rugmégzából hosszú fonalakat metéltek, ezeket melegben vékonyra nyújták, fölcsevélték, kitétték a hidegre, mikor is aztán elvesztve ruganyosságát, szövetet szöttek belőle, a szövetet megre vitték, hol az újra összehúzódva, nevezetes tömötséget nyert.

Mind e kísérletek után is azonban ruhának vagy szövetkép nem volt használható, mert hidegben ruganyosságát veszít el, melegben pedig nyúlós-ragadóssá lett. E két hiányán azonban segített egy amerikai, névről *Goodyear*, de ki titkolta találmányát, mignem egy angol, *Hancock*, készítményeit vegytani bonczolás alá vette, titkának nyomára jött s az angol könyvek most őt tartják az első feltalálónak. Az eljárás következő: A rugmégzát beeresztik kénnel, mennyit az csak befogadhat, aztán 120 R. foknyi melegbe teszik. Ez eljárást *vulkanizálásnak* hívják. Az így kikészített rugmégza a hidegben nem merevül meg és melegben nem lesz nyúlós-ragadóssá, hanem mindenkor egyenlő állapotban marad, s ruhának, szövetkép vagy egyébre is használható. Ha pedig a rugmégza közé keseréleget (magnesia) kevernek, s igen magas fokú melegbe teszik, a száraz macskamézhez hasonló szilárdságot nyer. Illy állapotban ellenáll a nedvességnek, hideg-, meleg-, lég- és a legtöbb savaknak és különféle eljárások által olly tömörre tehető, hogy a bőrnek, fának és érczeknek szilárdságra semmit sem enged, — sajtolható és kalapálható.

A rugmégza fontossága a jövőben csak abból is előre sejtethető, hogy egyrészt az érczekéhez hasonló szilárdságra keményíthető, másrészt pedig használhatóságra ezeket sok tekintetben fölülmulja azon tulajdonánál fogva, hogy nem rozsdásodik. Több hajó indult ki tavaly francia és amerikai kikötőkből, mellyek vas helyett rugmégzalemezzel voltak borítva.

Amerikában 23 rugmégzagyár áll fenn, mellyek évenként összesen 60 ezer mázsa anyagot dolgoznak fel. Magának, Hancocknak van egy gyára, mellyben 4 millió pft van befektetve. Európában pedig Angol- és Franciaországban is találhatók számos rugmégzagyár.

(J. L.)

T Á R H Á Z.

Iskolai ügyek.

Emléksorok Nyitray-Gschroffl Fanni Regina felett. Szenteljük a hálas emlékezetnek néhány virágát a sirra, mely oly korán és váratlanul nyílt meg a nőnek, a jó anyának és mindazok szerető és gondos anyjának, kik nevelési gondjaira bizattak. A halál a társadalom oly hasznos pályájáról ragadta el őt, mellyen a legszebb hivatásban már 23 évig volt munkás és mellyet ő a legnagyobb szeretettel és buzgalommal töltött be. Ő méltán megérdemli az elismerést mellyben a közönség s hazája által részesített, hiszen e hazának nevelt ő érző lelkes leányokat és gondos, ügyes házinőket. A nevelési pálya nagy fontossága a társadalomra s ki azon méltán halad, egy haza halájára érdemes. Mély igassággal mondja Pestalozzi: „Az áldás és átok a nevelőnél van, s okos, lelkiismeretes munkájának áldása kiárad az egész országra.“

A boldogult, mint egész életének eredménye mutatja, áldás volt e téren, s azért emlékezte is méltán érdemli áldásunkat. Áldást hona, családja, növendékei s minden felebarátja részéről.

Rövid rajza azon tevékeny, munkás, szeretetteljes s eredménydus tiszta életnek melly vele elköltözött, de mellynek emlékezte számos szivekben a halálérzet hervadhatlan koszorújával van ékesítve, ime itt következik:

Született Komárom mellett Ácson 1812. Még alig 4 éves korában mint árva Komáromba s azután Pozsonba Makay nevelőintézetébe hozott — hol magát a tudományok, nyelvek és zene körében annyira tökéletesítette, hogy 1832-ben már a báró Geramb-féle nemes hölgyek intézetében mint tanítónő sok ügyességgel működött. Miután 1839-ben még maig is fennálló növendő intézetét felette kedvező sikerrel megnyitá — 1851-ben Nyitray József ural igen boldog házassági frigyre lépett — mellyből azonban a Mindenható keze által (számos évi szivgörcs következtében) f. é. szeptember 8-án kiragadtatott. Mélyen elkeseredett férjét őt gyermekekkel hagyta hátra. A boldogult valamint növendékeinek valódi barátnéja és szerető anyja volt, másrészt ernyedetlen törekvéssel iparkodott azon, hogy két felnőtt mostoha leányát a nevelési szakban valódi tökéletességre vigye — mi néki sikerült is — annyira, hogy a boldogult tudományos ismereteinek és háziasságának szelleme az intézetben leányai által tovább él, miután ezek a feledhetlen anyjuk által gyakorolt hivatást a leglelküsemrebben folytatni életfeladatukká tevék; és így ez intézetet a boldogult emlékéhez méltan kezelve, azt továbbá is a t. ez. közönség teljes pártfogására érdemesítendik. Béke az elhunyt hamvainak! *Traun Károly Henrik.*

Irodalmi ügyek.

Fölteszszük tisztelt olvasóinkról, hogy lapjainkon kívül még egyéb lapokat is szeretnének hordatni, hogy tehát azokat névszerint ismerjék, ime ékes versekben foglalva tudatjuk azoknak rövid foglatját.

1. Első Pesti Naptó, kit ír Kemény Zsigmond.
Bölcs és kemény dolog mind az, a mit ő mond.
Híreket ad gyorsan, regényeket bőven,
Tudományt minden nap álló esztendőben.
2. Bécsben Magyar Sajtót szerkeszt Török János,
Jó magyar dolgokban a ki nem hiányos,
A mi csak történik külföldön s hazánkban
Megtalálni nála tizenhat hasámban.
3. Itt van Budapesti Hírlap — hivatalos:
Szerkeszti Szilágyi Ferencz — állhatatos:
Kurrens, esőhírdetés, telegráf depe
Fő előnye annak: — jön mindenik sebes. *)
4. Gazdasági lapok főfő tudományunk,
A jó magyar földdel hogy miképen bánjunk.
Praktikus emberek, a kik azt szerkesztik,
Nem kár tanácsukért elfáradni Pestig.
5. Mulattató lapok vagynak igen sokan.
Előfizetőik bár volnának sokan.
Budapesti Viszhang álljon első réven
Vas Gereben aztat fűszerezi béven. (talán bőven? Szerk.)
6. Aztán jön Hölgyfutár, Nagy Ignáczné lapja
Ki rá előfizet, mindennap megkapja.
Szerkesztője Berecz, jó fia ám ő is.
Irnak belé sokan, még a szerkesztő is.
7. Délibákkal Frihájs regényeket, verset
Ad a közönségnek, nem is mindig nyersét.
Kinek bálba járó kisasszonya vagyon
Kép- s ruhamintának örülni fog nagyon.
8. Császár Ferencz urtól jön a Divatcsarnok.
(Ő is megural mást, mi is meguraljuk.)

Magyar ösöket is osztogat mellette.

Ösökkel fog birni, a ki azt megvette.

9. Itt van még azután Katholikus néplap.

Szüksége van arra annak, a ki jó pap.

Van Családi lapok, vagyon Religió:

Mi azt mondhatjuk rá, hogy ez mindegyik jó. *)

Fribeisz István, a Délibáb szerkesztője octoberben jutalmat fog ki-tüzni egy négy kötetes történelmi regényre. Határidő martius 31-e. Ugy értelmezzük ezt, hogy 1857-iki martiusra kell a munkákat beküldeni; mert a jövő évi martiusig előkészülésre is kevés az idő; olyan író pedig nem képzelünk, a ki négy kötetes történelmi regény írásához minden tanulmány és korbuvárlat nélkül rögtön leüljön, és addig fel se keljen, míg meg nem írta.

Kolozsár. A gazd. egyeslet által kiadandó — és Jakab Elek ur által szerkesztett „naptár“ pár nap alatt forgalomba jövend.

! Pálffy Albert legújabb történelmi regényét (A fejedelem kereszt-leánya) Heckenast Gustáv e lapok kiadója, vette meg. A mű novemberre fog megjelenni.

Művészeti ügyek.

Kolozsár f. hó 16-én Szerdahelyi Nelli a szabadsággal körünk mulató régi ismerős, — hangversenyt rendezett a n. színházban.

A hangverseny közreműködői voltak: Pajor Nina k. a. Gyulai Ludovika k. a. Szász Gerő ur, és a helyben tartózkodó cs. k. zenekar, — végül — a hangverseny-adó.

A kolozsári nemzeti színházban — melly a művészek csarnokául volt építve — athleták lovagolnak, és emelnek mázsa vasakat. (Alig lehetjük! Szerk.)

Nem szólnak semmit, de mondhatlan rossz érzéssel olvassuk az öles hirdetőményeket — mellyeken óriási betűkkel írva áll: *nemzeti színház* — s alább — *Athleta társaság!* Olly egyéneket számlál e társaság — kik vizirányosan állanak, (!) és kiket lovak sem tudnak helyökből kiránczigálni. Vajha a közvélemény szava mentől hamarabb kiüzné a komédiásokat a valódi művészet számára épített hajlékból!

Színészeink sept. 27-én térnek vissza m.-vásárhelyi kirándulásokból.

= Szabó József; aradi színigazgató ur értesített bennünket, hogy ő a dráma emelésére mindent elkövet, a legjobb vidéki társulatot alakítá össze s a törpéket, tánczosokat és marculeket is egyenesen a dráma érdekében hozta színpadra, hogy az idegen elemeket is odaédesgesse. Mi az aradi közönséget nem ismerve, kénytelenek vagyunk ez idegen elemeken alapult pénzügyi számítás, úgy a hogy állitva van elfogadni, hanem azért még sem bírjuk magunknak megmagyarázni, miért hogy a győri, kassai, váradai, szabadkai, szegedi, kőszegi stb. színtársulatok igazgatói nem kénytelenek hasonló eszközökhöz folyamodni? Egyébiránt a lelkiismeretlenséget örömet visszavonjuk Szabó urról, hanem kérjük is egyuttal hogy azt tettekkkel is czáfolja meg, s gondoljon rá, hogy milyen nagy és nehéz felelősség az, mellyel egy színigazgató napjainkban a nemzeti műveltségnek tartozik.

Nemzeti színház.

X. sept. A Délibáb vádképen hozza fel a nemzeti színház rendező-sege ellen, hogy a Diocletian című eredeti drámára *százakat* költött pompás öltözékek végett. Az összes öltözékekre tett költség a színház részéről ez alkalommal tett 10, olvasd *tíz* pftot. Nagyon óhajtott volna, hogy lapjaink ez egyetlen nemzeti intézetünk irányában tartanak meg az illő komolyságot, mellyet annak állása követel s ne tekintenek épen ezt az egyedüli küzdőteret, mellyen minden magánügyet elvégezni lehet. Hisz a nemzeti színház mindnyájunknak közös kincse, nemzeti életünk egyetlen nyilatkozványa, irodalmunk középpontja, nyelvünk oltára. Ez előtt tíz tizenöt évvel lapszerkesztőink mind egyutt tudtak dolgozni a közös ügy emelésén, most pedig abban versenyeznek, mint fedezzenek fel új meg új botrányokat a színtalpak között, a mikért azután a közönség az egész színházat megutálja. És azután panaszkodunk, hogy a közönség nem pártolja az irodalmat nem pártolja a művészetet; pedig épen magunk iparkodunk azt bebizonyítani, hogy az író és művész nem pártolásra, hanem üldözésre méltó teremtése a földnek.

Vidéki hírek.

z. — B.-Fureden gróf Csúky többed magával átuszta a Balatont Füred és Tihany közt. Az egész ut déltől kezdve délutáni 4 óráig tartott. Wesselényi Miklós óta gr. Csúky az első, ki e nagy vízi utat tette.

z. — A cácsi sikelnémák intézetének tőkéje 170 ezer pft. Mult évben ez intézet 70 növendéket részesített ingyen oktatás- és tartásban, 18-at pedig díjért és így összesen 88 növendéke volt.

*) Reméljük, hogy igen tisztelt kollegáink hasonló senkinek nem írtó apróságokban nem keresnek holmi gonosz szándéku megtámadásokat, mint legközelebb a „Hölgyfutár“, melly a mi familiaris enyelgéseinkre olyan medvetalpakkal csirögat vissza. Szerk.

⊙ A Tisza szabályozási társulat gyűlésén nevezetes határozatok hoztak. Meg fog kéretni a magas helytartóság az iránt, hogy az eddigi rendszer megváltoztassék a Tisza szabályozására nézve, miszerint a felső vidéken kezdtek előbb a szabályozást, míg az alsókon a munkálatok foganatba nem vették. Szigorú folyamrendőség fog felállítani, mely a gátak építésére vigyázzon, s azoknak megrontását akadályozza.

z.— Turócmezgye Baksa mezővárosban megtalálták Luther egyházi beszédeit, ujabban pedig Selmecezen naptárát s saját kezével irt beszédeit mutogatják. De mi több Amerikának egy bizonyos John J. nevű férfiujáról állítják, hogy Luthernek nyolczadizi egyenesen leszármazott rokona. Ezen kívül Pensylvania államban Petfordban, aztán Sachsen-Coburgban is él egy család, melyet Luther utódának tartanak.

z.— Montenegróban még nincs nyomda, miért is a fejedelem kibocsátott törvénykönyvét Ujvidéken nyomattá, mely méltán vonja magára a miveltebb országok figyelmét is. Benne a törvényelőtti egyenlőség is el van ismervé.

z.— Most már Prágából egyenesen mehetni vasuton Párisba. A szállításbér egy személytől az első helyen 70 ft 33 kr p. a második helyen 49 ft 7 kr. p. Podgyásznak, az elengedett sulyon fölüli minden 20 fontjáért 3 ft 9 kr. fizetendő.

Tűz- és jégveszedelmek.

Kalocsán sept. 24-én a tűznek két ház esett áldozatul. T. Vlahovits Mihály szolgabíró ur erélyes intézkedései által mindent elkövetett a tűzveszély megszüntetésére. A leégett házak közül egyik sem volt biztosítva.

Tárogató.

y.— „Mezei gazdaság könyve“ első két kötete megrendelés utján már is elkelyén, a kiadók a második kiadásra új megrendelést hirdetnek. E második megrendeléssel a 7. kötetre terjedendő mű ára 8 pft leend, mely összeget egészen vagy annak felét a „Gazdasági lapok“ szerkesztőségéhez küldhetik be a megrendelőket december 1-ig, mint a megrendelés napjáig, mely idő után a mű könyvárusi uton 12 pftért leend csak kapható. Ki a művet póstán bérmentve akarja kézhez venni, az még minden kötetért 20 pkr. tartozik beküldeni. Az illető gazdaközönségnek nem tudjuk eléggé figyelmébe ajánlani, hogy a kitűzött újabb határidőig el ne mulassza a megrendelést.

y.— A hegyaljai borkiállítás ez idén october 22, 23, és 24-én leend Sátoralja Uj-helyen. — Herczeg Bretzenheim Ferdinándnak múlt nyáron történt sajnos halála következtében a kiállítást rendező bizottság elnökségét Andrassy György gróf vállalja el.

y.— Jövő Szt. Mihálykor Pesten 12 új ház lesz ismét a közönség használatára bérbe bocsátva, miután azokat az egészségügyi bizottság megvizsgálván, a lakhatásra alkalmasoknak nyilvánítja.

y.— A nemzeti muzeum udvarának sétányával beültetése már nem késend sokáig, magánosok és a város is ajánlott több facsemetétet díjtalanul, a munkához meglehet, még ez ősszel hozzáfognak; sőt némely újság szerint a munkát már a múlt héten meg is kezdték. Az egész megkezdés azonban csak annyiból áll, hogy a muzeum kerítését újra festik, s udvarán néhány gödröt ástak.

y.— Múlt héten a hetivásárra csupán a tiszavidékről 265 koci halat hoztak Pestre.

* A budapesti hírlap azt írja, hogy Koppenhágában jég esett, s minden házfedelé el volt borítva jéggel, mint télen. A természettudomány nem emlékezik rá, hogy télen is fordulna elő jégeső. „Miután, mint halljuk, a B. h. 7—8 száz embernek beszél, jó volna érthetően és csak olly tárgyakat tanítania, melyekhez ért.“

y.— A pesti reálskolákkal összekötött vasárnapi iskolák a jövő tanévben szintén újra megnyilándnak. Előadási órák vasárnaponként dél-éltől 10-től 12-ig. Tantárgyak: magyar- és német nyelv, helyesírás, rajzolás, számolás, fogalmazás, mértan, szépírás és kézműtan. E tárgyról tüzetesebben fogunk még értekezni.

y.— A budai alagút építése már annyira haladt, hogy múlt héten már egy koci átment rajta. A legelső keresztül kocsiók Ürményi József a részvénytársaság elnöke, Clark Ádám az alagút építő mestere és Baumgartner társasági titkár.

* Mulatságos pörforma fordult elő e napokban a budai hegyek között. Volt ott egy ház, melynek az volt a címe: „a szép kilátás.“ Innen egész Váczig be lehet látni és le Laczházáig; talán még tovább is. Tulajdonosa nem rég eladta azt; csupán csak egy hold földet tartva meg belőle magának a ház előtt. Mikor már a vétel annak rende szerint végrehajtatott, akkor az eladó a megtartott földdarabra egy nagy faházat épített, épen a vevő háza elé; úgy hogy most „a szép kilátás“ helyett van kilátása egy hosszú pajta hátuljára. Kérdés, kinek van igazsága?

y.— A budapesti lánchíd jövedelme ez idei január 1-től augustus végéig tehát 8 hó alatt 199,977 ft 55 kr p. volt.

* Budán e héten kezdődött meg a szüret, igen jó és sok bort várnak. A budai szőlőket igen nagy gondnal mivelik.

* Különös istenkísértés. Egy vándorlólegényt azon a sajtószerű ravaszszágon kaptak rajta, hogy ő minden városban adta ki magát kholerabetegnek, csak azért, hogy ingyentartásban és ápolásban részesüljön; —

ez még is vakmerő tréfálkozás a legiszonyubb veszélyvel. Ha egyszer igazán szaván találta volna fogni a sors!

* Külföldön az ügyvédek doktoroknak hívják, (doctor juris, jogtudor, most már nálunk is azok) egy külföldről jött uri ember oda volt utasítva egyik hiresebb pesti ügyvédhez, kit midőn szállásán felkeresett, eléje jövő cselédeitől kérdezé, hogy itthon van-e a doktor ur? „Mit, doktor?“ támadtak rá azok, „itt nincs doktor, menjen a szomszédba.“ S átküldték az orvoshoz. Talán az is tudott rajta eret vágni.

* Most hagyta el nyomdát a m. közoktat. miniszter. megbízásából készült s ugyanannak előleges megvizsgálása és helybenhagyása után sajtó alá került: „Olvasmányok a gymnasiumi s ipartanodai alsóbb osztályok számára. Szcorényi József tanár- és magy. acad. tagtól“ című munka III. és IV. ik (az I. és II-ik már szétküldetett) kötete.

Ki a t. szerzőnek irodalmi s közelebből iskolairodalmi működéseit figyelemmel tartotta, úgy hisszük, fölöslegesnek fogná találni ajánlgató bemutatását a munkának, mely az ő nevével viseli homlokán.

Inné csupán az iskolák t. vezetőinek öntájközhatalma tekintetéből közöljük — a t. cz. Tanhatóság kegyes engedelmével — a czimzett mű kéziratát felsőbb helyre kísérő javaslat zárszavait, melyek így hangzanak. „Többire teljes meggyőződéséből oda nyilatkozik Ref., mikép az előtte fekvő Olvasókönyv a közoktatást élenkitőleg s előmozdítólag fogja áthatni. s az ifjunak olly képződési anyagot nyújtani, melyet az, mint megörzött kincset, az iskolából az életbe is át fog vinni, s mely képessé fogja őt tehetni úgy a magyar mint az idegen szerzők műveinek is erkölcsi és aesthetikai momentumait kellőképp méltatni, s gyümölcsöző sikerrel felhasználni tudni. A szerző feladatát félreismerhetlen ügyességgel s határozott szerencsével oldotta meg, s olly Olvasókönyvet adott e művében, mely jelességével minden eddigi magy. Olvasókönyvet tulszárnyal, sőt — mennyiben az a magy. irodalom állása szerint lehetséges — a legtöbb német olvasókönyveknek is joggal állhat meg mellettök. E munka valóban nemcsak az iskolának, hanem a háziéletnek is gazdag olvasmányi kincset szolgáltat: az oktatás formái és reál czéljait mindenhol kivánt figyelemben tartja, s folytonos tekintettel van rá, hogy a szellem- és kegyélképződést kellő harmoniában segítse fejleni, s hogy az igazat és jót mindenhol szép alakban, a szép alakban viszont mindenütt csak a jót és igazat adja, éretten megfontolt fokozatban. Kizár könyvből minden vallás-erkölcsileg vagy politikailag bántalmast, s minden holt, életre nem szóló tudományos árut stb.“ Elégségesek ezek, úgy tartjuk, hogy az irodalmilag és iskolailag egyiránt avatott férfunak e kitünő művére nemcsak minden magy. nyilvános tanintézetek, fiu- és leányneveldek vezetőinek s magánnevelőknek; hanem a családnevelőknek is felhívják figyelmét.

Heckenast Gusztáv.

Külhírek.

—A párisi múkiállításon egy óra különösen magára vonta a figyelmet, mely is a hirhedt straszburgi óránál sokkal nagyszerűbb; mert ez az órán kívül mutatja a perczeket, másod- és harmadperczeket, a napi-számot, az évszakokat, éjegyenekeket és napfordulatokat, holdváltozásokat égövi jeleket, a hónapokat, a nap keltét és nyugtát Párisban, az évben minden nappal növekvését és fogyását, a szökőévet, napfogyatkozásokat, szóval mindent, mi csak egy teljes naptárban fellelhető; takarodót ver, dolog napon 9, vasárnap 10 órakor; megmutatja, hány óra van Párisban, Pekingben, Uj-Yorkban stb. Ez óra a besançon-i székesegyház számára készült, készítője egy Bernardin nevű fiatal mechanikus, ki szegény származásu levén, csupán természeti tehetségének vezetése alatt állítá elő e remekművét.

— Párisban két új találmánnyal tettek kísérletet. Az egyik egy 4 kerekű koci, melyet gőz- vagy lóerő helyett egy közepszerű kenyérnagyságu gép hozott mozgásba; a másik szinte egy fogat, mely a szokásos 4 helyett egyetlen kerékkel birt hátul.

Halál hir.

† Iglón múlt hó 17-én hunyt el az urban Trangous Lajos kapitány, ki még 28 éves korában nyugalmaztatott sebe következtében, melyet a drezdai csatában kapott. Gyermektelen levén, még életében 6 ezer forintot ajándékozott a helybeli ev. reálskolának, holta után pedig házát és 30 ezer pftnyi vagyonát az intézetre hagyta. Nagyobb és tartós emlékkövet soha nem építtethetett volna magának. Áldás hamvaira.

† Erdélyből veszszük a szomorú hirt, hogy gr. Kemény József, a nagy hazafi és tudományos férfiú e hó folytán meghalt. Gyász nekünk jobbaink elhunása. Nyugodjék ott, hol boldogabb hont talál.

Szerkesztői értesítés.

Tudva azt, hogy a hazánkban pusztított járványnak semmi sem szolgáltat olyan gazdag tápláléko t, mint az újesség, a rémület, kérjük tisztelt levelezőinket, ne tulajdonítsák mellőzésnek, ha tudósításaikból a kholerát érdeklő mindenféle híreket elhagyjuk; az egész járvány úgy is már muló félben van s hiszünk Istenben, hogy a hidegebb évszak beálltával egészen is el fog mulni rólunk.

☞ Melléklet: Előfizetés a „Magyar Nép Könyve“ új folyamára.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.